

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri İçin Eğitici Drama Uygulamaları

Mustafa İsmail BAĞDATLI*

Özet:

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinin daha kalıcı ve zevkli işlenmesine katkıda bulunabilecek yöntemlerden biri de eğitici dramadır. Bu çalışmada müfredat konuları çerçevesinde ilköğretim seviyesinde kullanılacak bazı uygulamalar geliştirilerek sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitici drama, eğitim, din eğitimi, yöntem, uygulamalar.

***

Eğitici Drama Nedir?

Eğitici drama, yaşayarak öğrenmeyi temel almaktadır. Bir şeyin ne olduğunu tanımlamak ve onu bu şekilde öğretmek ile bir şeyin ne olduğunu hissettirerek ve onu yaşatarak, tattırarak öğretmek arasında fark vardır. Eğitici drama ikincisidir. II. Dünya savaşı sırasında çeşitli güçlükler yaşayan çocuklara drama yolu ile yardımcı olan ve 1967 yılında "Development Through Drama (Drama Yolu ile Gelişim)" isimli bir kitap yazan Brian Way kitabının baş taraflarında şöyle bir örnek vermektedir; "kör kimdir?" diye bir soru sorulduğunda, "kör göremeyen kişidir." şeklinde bir cevap alınabilir. Veya başka bir şekilde şöyle cevaplanabilir, "gözlerini kapat ve gözlerini sürekli kapalı tutarak bu odadan dışarı çıkmaya çalış". Brian Way, burada verilen ilk cevabın insanı zihnen tatmin

* Öğr. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı, mismailbagdatli@yahoo.com

ettiğini, fakat ikinci cevabın tecrübeyi yaşayan kişiyi direkt olarak olayla karşı karşıya getirdiğini, hayal gücünü zenginleştirdiğini ve zihnini olduğu kadar kalbi ve ruhunu da etkilediğini ifade etmektedir.¹ Eğitici dramada amaç, anlamak, farkına varmak ve öğrenmektir. Oyun, sadece bir araç olarak kullanılmaktadır.² Eğitici dramayı şu şekilde tanımlamak mümkündür: “Bir eylemin bir olayın, duygunun, çeşitli rollerin, bir kavramın, konunun ya da öykünün, hatta şiirin, canlı ya da cansız varlıkların sözel ve sözsüz, kendiliğinden davranışlarla, taklit yolu ile temsili olarak ifade edilmesi, canlandırılmasıdır.”³

Eğitici Drama Teknikleri

Eğitici dramada Rol oynama, Paralel çalışma, zihinde canlandırma, müzikle drama, pandomim, öykü/olay canlandırma, resim yapma, kukla oyunları gibi teknikler bulunmaktadır. Bu teknikleri kısaca incelemekte fayda olacaktır.

a. Rol Oynama

Psikodramada da başvurulan bir yöntem olan rol oynama, kişinin kendisinin olmayan bir rolü davranışlarıyla oynamasıdır.⁴ Daha çok karakterin özelliklerini ve hislerini canlandırma olarak tanımlanmaktadır.⁵ Ancak psikodramada amaç terapidir. Eğitici dramada asıl amaç ise, çeşitli rolleri oynayarak anlamak ve öğrenmektir. Eğitici drama denildiğinde ilk etapta anlaşılan teknik rol oynamadır. Diğer teknikler rol oynamayı destekler tarzda ona hazırlık ya da konuyu pekiştirmek maksadı ile gerçekleştirilen uygulamalardır. Rol oynama tekniği ile hayatta karşılaşılan pek çok durum yapay bir ortamda yaşanabilir. Rol oynama doğaçlama olarak oynanabileceği gibi, bir metne bağlı olarak da gerçekleştirilebilir. Mesela, camiye giriş adabı, yemek yeme adabı, öğrenci-öğretmen ilişkileri, çocuk-baba ilişkileri, büyüklere saygı gibi unsurları içeren pek çok durum rol oynama tekniği ile canlandırılarak öğrencilere kavratılabilir. Rol oynama yöntemi ile çocuk başkasının yerine kendini koyarak empati yeteneğini geliştirebilir. Mesela anne baba veya öğretmen rolünü canlandırarak onların duygularını anlama imkânına sahip olabilir. Etkinlik sırasında rol değiştirmek de bu noktada faydalı olacaktır.⁶ Mesela anne rolünü oynayan

¹ Bkz. Brian Way, *Development Through Drama*, Humanities Press, Atlantic Highlands N. J. , America 1973, s. 1.

² Bkz. Nellie McCastlin, *Creative Drama in Primary Grades*, Longman Inc., New York 2000, s. 13.

³ Alev Önder, *Yaşayarak Öğrenme için Eğitici Drama*, Epsilon Yayınları, İstanbul 2000, s. 32.

⁴ Psikodrama hakkında geniş bilgi için bkz., J.L. Moreno, *Sosyometrinin temelleri*, çevr.N. Şazi Kösemihal, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1963, s. 74-82.

⁵ Fatma Tezel Şahin, “Doğaçlama ve Rol Oynama”, *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, Kök Yayınları, Ankara 2003, s. 152.

⁶ Alev Önder, *a.g.e.* , s. 139.

kişi çocuk rolüne geçerek oyun tekrar oynanırsa aynı kişiler hem çocuk hem de anne olma imkânına sahip olacaklardır.

b. Paralel Çalışma

Tüm çocukların ikişerli, üçerli, dörderli gruplar halinde ortak bir etkinliği yapmasıdır. Ortak etkinlik yapan gruplardan her biri etkinliği kendi tarzında yapabilir. Grupların her birinin tıpatıp aynı davranışlarla oynaması gerekmemektedir.⁷ Bu şekilde çocuklar bir bütünün parçası olarak kendi içlerinde bağımsız hareket etmeyi öğrenerek özgün düşünme yeteneği kazanacaklardır. Aynı zamanda diğer grupların faaliyetlerini de dikkate alarak aynı konuya farklı yaklaşım tarzları bulunabileceğini veya bir konunun farklı şekillerde de ele alınabileceğini kavramış olurlar. Mese-la, sadaka verme konusunda yapılacak bir paralel çalışma “bir elin verdiği diğer elin duymaması” temel prensibi çerçevesinde iyilik yapmanın farklı çeşitlerini kavramada öğrenciler için faydalı olabilir.

c. Zihinde Canlandırma

Katılımcıların gözlerini kapatarak, öğretmenin verdiği yönergeler doğrultusunda belirli görüntüleri zihinlerinde canlandırmalarıdır. Rahat-lama çalışmaları sırasında kullanılan bu teknikle çocukların konsantre olmaları sağlanmaktadır.⁸ Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde özel-likle tarihi nitelikli hadiselerin zihinde canlandırılmasında, tasavvufi özel-lik taşıyan bazı kavramların anlaşılmasında faydalı olabilecek bir tekniktir.

d. Müzikle Drama

Daha önce drama faaliyetine hiç katılmamış çocuklar için uygula-nabilecek bir sistemdir. Bir müzik parçasının ritmine uyarak yürümek şeklinde uygulanmaktadır. Ya da bir drama etkinliğinde yaşantı ve duy-guların daha güçlü ifade edilebilmesi için müzik kullanılabilir.⁹ Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde drama etkinliği esnasında müzik kullanılması, işlenecek konuya ilişkin ilahi veya müzik parçalarının ön hazırlık olarak sınıfta dinletilmesi veya manası öğrenilmiş bir Kur’an-ı Kerim suresinin zihinde canlandırma tekniği ile de birleştirilerek manası-nın düşünülmesi ve bu şekilde dinlenmesi biçiminde uygulanabilmesi mümkündür.

---

⁷ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 140.

⁸ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 141.

⁹ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 141-142.

e. Pandomim

Pandomimde öğrenciler sözcük yerine hareketlerle bir şeyi canlandırır veya oynarlar.¹⁰ Mc Castlin, grupta yapılan pandomimin çocukta zihinde canlandırma becerisini geliştirdiğine, farkındalık düzeyini arttırdığına dikkati çekmektedir. Çocuklarının çoğunun düşüncelerini beden yolu ile ifade ettiğine dikkat çeken Mc Castlin özellikle 5-6 yaş çocuklarının pandomimi doğal bir ifade yolu olarak kullandığını belirtmektedir.¹¹ Pandomim, çocukların hem bireysel hem de grupta gerçekleştirebilecekleri bir drama etkinliğidir. En basit pandomim etkinliği bile dikkati arttıracak ve hayal gücünün gelişmesine fırsat verecektir. Ayrıca çocukların kendi bedenlerini ve beden dilini tanımalarına yardımcı olacaktır. Bu yolla öğrencilerin iletişim becerileri, özellikle de jest ve mimiklerin oyun içinde kullanılmasıyla, sözsüz iletişim becerileri de gelişecektir.¹² Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde abdestin alınışı, insanlar arası ilişkilerde uyulacak nezaket ve görgü kuralları, temizlik, namaz kılınması gibi konularda pandomimden yararlanılabilir. Pandomim hemen hemen her konuda kullanılabilir bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır.

f. Öykü/Olay Canlandırma

Bu teknikte önce çocuklara öykü ve olay baştan sona anlatılmaktadır. Sonra öğretmen öykünün/olayın geçtiği sahneyi (yeri) sözlü olarak tanımlarken, öyküde canlandırılacakları hareketleri ve çıkaracakları sesleri hatırlatır. Öğretmenin hatırlatmasıyla öğrenciler öykünün o bölümünü oynarlar.¹³ Bu teknikte sadece öykünün bazı bölümleri canlandırılmakta ve dikkat bu bölümler üzerinde toplanmaktadır. Çocuklar öykünün belli yerlerinde öğretmenin sorması ile çeşitli efektler, taklitler de yapabilmektedirler. Mesela bir dereден geçilmesi gerekiyorsa çocuklar hikâyenin o bölümünde taşların üzerine basarak dereyi geçmeye çalışıp, "Kuşlar nasıl ötüyor?" diye öğretmen sorduğunda "cik cik cik..." diye kuş sesini taklid edebilirler. Burada öğretmen aceleli davranmaması, bir canlandırmadan diğerine geçmek için acele etmemesi gerekmektedir. Çocukların yeterli yaşantı geçirmelerine imkân sağlamak daha iyi verim alınmasını sağlayacaktır. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde yer verilebilecek çeşitli kıssalar bu şekilde canlandırmaya müsaittir.

¹⁰ Neriman Aral ve diğerleri, *Eğitimde Drama*, Ya-pa Yayın Pazarlama, İstanbul 2000, s. 110.

¹¹ Nellie McCastlin, *Creative Drama in The Classroom and Beyond*, Allyn & Bacon, New York 1990, s. 71.

¹² Adalet Kandır, "Pandomim", *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, Kök Yayınları, Ankara 2003, s. 113.

¹³ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 143-144.

g. Resim Yapma

Gerçekleştirilmiş bir drama faaliyetinden sonra çocukların yaşadıklarını resmetmeleridir. Bu şekilde, hem zihinlerinde kavramlar yerleşecek, hem de tecrübelerini farklı bir şekilde ifade etmeleri açısından faydalı olacaktır. Resim, bireysel olarak ya da grup olarak yapılabilir. Grup resmi, tüm çocukların büyük bir kâğıda hep birlikte resim çizmeleri şeklinde uygulanmaktadır.¹⁴ Bu şekilde çocuklar hem öğretmenleri ile hem de birbirleri ile edindikleri bilgilerini farklı bir ortamda paylaşmış olacaklardır. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde de drama faaliyetlerinden sonra resim yapma tekniği kullanılabilir.

h. Kukla Oyunları

Kukla oyunları çocukların çok da yabancı olmadığı, kültürümüzde Karagöz-Hacivat oyunları ile zaten tanışık buldukları bir tekniktir, belki bu sebeple öğrencilerin ilgisini en çok çeken drama tekniklerinden olduğu söylenir. Kukla oynamak birkaç öğrencinin etkinliği şeklinde olabileceği gibi sınıfın tamamının katılacağı bir etkinliğe de dönüştürülebilmektedir. Çocuklar ellerinde bulunan kuklalarla drama faaliyetini gerçekleştirirler. Kendini grup önünde ifade etmekte zorluk çeken öğrenciler için cesaretlendirici bir tekniktir. Elinde kukla bulununca öğrenci kendini güvende hissederek daha rahat konuşabilmektedir.¹⁵ Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde de dramalar kuklalarla canlandırılabilir. Hatta Karagöz-Hacivat gibi hazır malzemeler değerlendirilerek kültürel mirasımızın bir parçası da öğrencilere tanıtılmış olacaktır. Nihad Sami Banarlı, Muhittin Sevilen'in "Karagöz" isimli kitabına yazdığı önsözde bu oyunu tasavvuf inancı için de bir vasıta olarak görmekte ve şöyle söylemektedir; "kainatta bizim bütün gördüklerimiz, yegane gerçek varlık olan Allah'ın, bir zuhur âlemi olan bu âlemdeki hayalleridir. Bu geçici varlıklar, tıpkı Karagöz perdesinde görünen hayaller gibi, Büyük Hakikat'ın gölgeleridir. Büyük Hakikat ise bütün bu geçici hayallerin arkasında, onların vasıl olmaya çalıştıkları ebedi âlemedir."¹⁶ Dolayısıyla Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde karagöz oyunu çok yönlü olarak faydalanılabilecek bir kukla oyunudur. Kuklaların çocuklar tarafından daha önce hazırlanmış olması da kukla ile dramayı çocuk için daha cazip ve eğlenceli kılacaktır.

¹⁴ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 145.

¹⁵ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 146.

¹⁶ Muhittin Sevilen, *Karagöz*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s. 3.

Eğitici Drama Faaliyetinin Uygulama Basamakları

Örnek uygulamalara geçmeden önce eğitici drama faaliyeti uygulanırken takip edilen basamaklara temas etmek yerinde olacaktır. Fannie Shaftel ve George Shaftel drama faaliyetinin dokuz basamaktan oluştuğunu ifade etmektedirler, ısınma (grubun hazır hale getirilmesi), katılımcıların (rol oynayacakların) seçilmesi, sahnenin ayarlanması, seyircilerin hazır hale getirilmeleri, canlandırılması, tartışılması ve değerlendirilmesi, tekrar canlandırılması, tecrübelerin paylaşılması ve genelleştirmeler yapılması.¹⁷ Bu dokuz basamak önüne iki basamak daha eklemek mümkündür; birincisi öğrenciye kazandırılması düşünülen hedef davranışların dramaya uygunluğunun tespiti, ikincisi de yapılacak drama etkinliğinin türünün belirlenmesidir.

a. Hedef Davranışların Belirlenmesi

Uygulama esnasında en çok dikkat edilmesi gereken noktalardan biri ders veya konularda kazandırılması hedeflenen davranışların drama ile işlenmeye uygun olmasıdır. Drama zaman alan bir yöntemdir. Başka yöntem veya tekniklerle de aynı ölçüde kazandırılacak davranışlar, drama ile uygulanırsa zaman israfına sebep olunacaktır.

b. Drama Etkinliğinin ve Türünün Belirlenmesi

Hedef davranışların eğitici drama ile kazandırılmaya uygun olduğu tespit edildikten sonra ne zaman drama etkinliği yapılacağına, ne tür bir örnek kullanılacağına karar verilmelidir. Çünkü seçilen veya üretilen drama etkinliğine göre sınıfta bir oyun sahnesi hazırlamak, rolleri ve oyunda rol alacakları belirlemek gibi bazı hazırlık çalışmaları yapmak gerekecektir. Çocuğun gelişim süreci ve ihtiyaçları da uygulanacak drama etkinliğinin seçiminde önemlidir.

Dorothy Heathcote'a göre drama öğretmenleri, dramayı üretirken 12 ana ölçüt kullanmalıdırlar:

1. Anlamları anlamak; insanların diğerleriyle iletişimde yer alan anlamları anlaması (ses, sessizlik, görülen ve duyulan şeyler, hareketsizlik ve hareket, karşıtlıkların değişimi).
2. Öğrencilerine anlamlı ve seçilmiş olanı kullanmayı öğretmek.
3. Her verilen durumda belirsizden belirgin olana doğru eyleyebilmek.

---

¹⁷ Bruce Joyce, Marsha Weil, *Models of Teaching*, Prentice Hall Inc. , Eaglewood Cliffs New Jersey 1986, s. 244-251.

4. Sıradan olanın içinde sembolik olanı bulmak, sıradanı sembolik biçime sokmak.
5. Her birinin merkezine evrenseli koymak.
6. Yaşayan, canlı bir iletişim dili oluşturmak.
7. Bilgiyi yaşantıya dönüştürmek.
8. Süre giden durum içinde gerilim yaratmak.
9. Yalnızca olayları yeniden taklit etmek değil yaşantının içinde derinliğine taklit etmek ya da çıkarmak.
10. Öğretmenin kendisiyle sınıf arasındaki iletişimde sözsüz işaretlemlerin kullanımını kontrol etmek.
11. Belirtileri, ipuçlarını karıştırmaksızın anlamlı proje yapma yeteneği.
12. Konuşulan ya da konuşulmayan, görülen ya da görülmeyen, bireysel ya da gruba sınıftan bilgiyi kazanarak yorumlama yeteneği.
13. Sabırlı olarak farklı yüzleri (görünümleri) bulabilmek, denemelere ve hatalara karşı dayanıklılık, değer yargılarının anlamsızlığı (yokluğu), kişilerin yerini alma yeteneği, katılımcılar için onların içinden anlamı çıkartarak gerçek bir durum yaratma yeteneği.
14. Öğretimde disiplinin (dil, matematik, tarih ya da herhangi bir alanın) ne olduğu önemli değildir.¹⁸

c. Isınma (Grubun Hazır Hale Getirilmesi)

Bu basamakta öğretmen bir problem ortaya koymakta, öğrencilerin dikkatini bu konu üzerinde toplamakta ve onların çekinmeden düşüncelerini ifade edebilecekleri bir atmosfer oluşturmaktadır. Daha sonra olayı örneklerle daha müşahhas hale getirmektedir. Bu bir film, televizyon programı veya problem olay olabilecektir. Problem olayın sınıfta okunmasının daha etkili olacağı Shaftellar tarafından belirtilmektedir.¹⁹ Çocukların günlük yaşamından olaylar da dramaya katılabilir, mesela servis ile gelirken yaşananlar, okulda evde yaşanan bazı problemlerin basit hale getirilerek canlandırılması mümkündür.²⁰ Problemi ortaya koyan problem olayın okunması öğrencilerin dramaya başlamalarına yardımcı olma noktasında da kullanışlı olacaktır.

¹⁸ Ayşe Okvuran, "Drama Öğretmenin Yeterlilikleri", *Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Dergisi*, c. 36, S. 1-2, Ankara 2003, s. 81-87.

¹⁹ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 244-251.

²⁰ Alev Önder, *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*, Epsilon Yayınları, İstanbul 2000, s. 107.

Okuma kısmı oldukça önemlidir. Yetişkin bir insan okunan bir metnin bazı kısımlarını atlasa dahi zihninde olayı şekillendirebilecektir. Fakat çocuk eğer hikâyeyi dramatize edecekse olanların hepsini baştan sona anlamak durumundadır.²¹

Bu basamakta yapılacak son iş öğrencilere soru sorarak yarım bırakılmış problem olayın devamı hakkında düşünmelerini sağlamaktır. Çocukların dramaya konsantr olmaları önemlidir. Konsantrasyon sağlanmadığı zaman etkisi azalacaktır. Isınma etkinlikleri bir ders saati içerisinde 4-6 dakika kadar bir zaman almalıdır.²² Ders konularına göre eğitici oyunlar veya zihinde canlandırma gibi farklı tekniklerden de faydalanmak mümkündür.

d. Katılımcıların (Rol Oynayacakların) Seçimi

Öğrencilerin kendilerini bir başkasının yerine koyabilmelerini ve hedef davranışları kazanmalarını sağlayabilmek için drama faaliyeti içinde yer alan roller konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Oyunda yer alan kişi veya kahramanların hangi özellikleri taşıdığı ve buna bağlı olarak ortaya atılan problemin tanınması ve oyunun nasıl seyir izleyebileceği öğrencilerle tartışılarak birlikte kararlaştırılabilir.

Bu basamakta öğretmen öğrencilerle birlikte karakterleri tespit ederek özelliklerini belirlemektedir. Daha sonra gönüllü öğrenciler seçilmektedir.²³ Drama içerisinde yer almak çocuğun kendi isteği ile olmalıdır. Öğretmen zorlamamalı fakat özendirilmelidir.²⁴ Burada roller seyirciler ve öğrencilerin yaş seviyesine göre belirlenmelidir.²⁵ Öğrenciyi bir role seçmek için, problemle ilgili görülenler, bazı eğilimleri tespit edilmişler, kendisini bir başkasının yerine koymayı öğrenmesi istenilenler tercih edilebilir. Shaftellar, sosyal olarak gelişmiş ve yetişkinlerin düşüncelerine paralel çözümler üreten öğrencilerin seçilmemesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Çünkü bu yeterli etki oluşmadan problemlerin çözümüne sebep olacaktır.²⁶ Eğitici drama oyunlarının bir kısmı tüm grubun katılımıyla oynanmaya müsaittir. Ancak bazı oyunlar 15 kişilik bir grupla oynanmayı gerektirebilir. Bu durumda grubu ikiye hatta üçe bölerek oyunu oynamak gerekebilir. Bazı oyunlar ise küçük gruplar halinde paralel (yani aynı anda aynı oyunun ortak bir mekânda tüm gruplarda oynanması)

²¹ Winfred Ward, *a.g.e.*, s. 78.

²² Mahiye Morgül, *Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba*, Kök Yayınları, Ankara 2003, s. 21.

²³ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 247.

²⁴ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 90.

²⁵ Lee C. Deighton, "Role Playing in The Classroom", *Encyclopedia of Education*, The Macmillan Company & Free Press, America 1971, c. 7, s. 561.

²⁶ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 247.

çalışmayı gerekli kılmaktadır.²⁷ Öğrenciler arasında gönüllü olanların seçilmesi drama faaliyetinin zevkli ve verimli geçmesi noktasında önemlidir. Yine sahne akışını sağlayabilecek birkaç çocuğun drama faaliyetine dahil edilmesine de dikkat etmek gerekir. Gönüllü olmak için cesaret edemeyen öğrenciler de bulunabilir. Bunlar için oyunun ortalarına doğru “kimler bugün rol almadı?” diye sorularak istedikleri rol verilmek sureti ile oyuna dahil edilmeleri faydalı olacaktır.²⁸

e. Sahnenin Hazırlanması:

Her ne kadar eğitici dramada oyunu güzel bir şekilde canlandırmak amaç değilse de sonuçta roller oynanarak sahnelenmektedir. Bu sebeple sınıf ortamında oyunun herkes tarafından kolaylıkla izlenebileceği bir oturma düzeni oluşturmak gereklidir. Ayrıca oyunun daha verimli oynanabilmesi için bazı araç-gereçlere ihtiyaç olabilecektir. Bu tür durumlar önceden planlanmalı drama faaliyeti esnasında nasıl bir yol takip edileceği önceden düşünülmelidir. Eğitici drama oyununun okulda oynanacağı en uygun yer sınıftır. Mutlaka bir atölye düzenlenmesine gerek yoktur. Gerçek ortam çalışmaları sırasında okulun ve dolayısıyla sınıfın dışında örneğin müzelerde, mağazalarda ve parklarda drama oyunu oynanabilecektir.²⁹

Bu basamakta, oynanacak sahnenin genel muhtevası yazılı olarak oyunculara ve seyircilere dağıtılır. Öğretmen sadece rol oynayacak öğrencilere kendi karakterleri ile alakalı bilgi verir.³⁰ Sahnenin muhtevası öğrenciler tarafından da tespit edilebilir. Fakat her iki durumda da diyaloglar belli değildir. Durum sadece ana hatları ile öğrencilerin zihninde çizilmelidir. Canlandırma doğaçlama olarak yapılacaktır. Daha sonra öğretmen masaları sandalyeleri kullanarak sahne düzenini ayarlar.³¹ Canlandırmayı kolaylaştırmak için bazı araç ve gereçler kullanılabilir. Karton maskeler, kartona çizilmiş basit figürler, bez bebekler, kuklalar gibi. Çocukların kendi hazırladıkları malzemeleri kullanmaları daha fazla fayda sağlayacaktır. Kendi hazırladıkları malzemelerle oyuna katılmaları onları güdüleyecektir.³²

²⁷ Alev Önder, *İlköğretimde Eğitici Drama; Temel İlkeler, Uygulama Modelleri ve Örnekleri*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 49.

²⁸ Winfred Ward, *a.g.e.*, s. 98, 99.

²⁹ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 49.

³⁰ Lee C. Deighton, *a.g.m.*, s. 561.

³¹ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 248.

³² Alev Önder, *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*, Epsilon Yayınları, İstanbul 2000, s. 102.

f. Seyircilerin Hazır Hale Getirilmeleri

Seyircilerin drama ile aktif olarak ilgilenmeleri oyunu değerlendirebilmeleri ve beraberce tecrübe kazanabilmeleri için önemlidir.³³ Oyunculara gerekli bilgiler verildikten sonra rolleri hakkında bir miktar düşünme imkânı tanınmalıdır. Bu arada öğretmen seyircileri oyun, oyuncular, oyunda dikkat edilmesi gereken noktalar, oyundan sonra gerçekleştirilecek olan tartışmaların özellikleri gibi konularda bilgilendirmelidir. Seyircilerin genellikle şu üç noktada yoğunlaşması istenebilir, “Ne gördün?”, “Ne hissettin?”, “Olayın arkasında yatan sebep nedir?”³⁴ Seyircilerin olayın başka şekilde nasıl gerçekleştirilebileceği hususunda alternatifler üretmeleri de istenir. Oyunun çoğu defa birden fazla canlandırılabilirliğini seyirciler anlamalıdır. Ve başka şekilde canlandırabilme ihtimallerinin bulunduğunu bilmeleri gerekmektedir.³⁵

g. Canlandırılması

Bu basamakta drama faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Oyuncular rolleri sindirirler ve gerçekçi cevaplar vererek olayı yaşarlar. Rol oynamanın bir tiyatro gösterisi kadar düzgün ve sistematik olması gerekmemektedir. Oyunculardan hangi durum karşısında nasıl cevap vereceklerini bilmeleri de beklenmez. Belli konularda zihninde belli cevap ve tepki şekillerine sahip bir oyuncunun oyun sırasında bunlar aklına gelmeyebilecektir. Zaten hazırlık safhalarının önemi de buradadır. İş artık oyunculara kalmıştır.³⁶ Oyuncuların iyi oynayıp oynamadıkları üzerinde durmamalı, güvenleri kırılmamalıdır. Önemli olan süreç içerisinde bazı şeyleri kazanmalarıdır.³⁷ Özellikle oyuncuların yaşı küçükse veya tecrübesizlerse öğretmen dramayı aralarda kesebilir. Öğretmen dramanın başlarında daha aktiftir. Git gide daha az müdahale eder. Öğrenciler uyarılmaya ihtiyaç duyduğunda ortaya çıkar ve onlara ilham kaynağı olur.³⁸ Akıcılık kazandırmak için oyunculara “Şu an ne hissediyorsun?”, “Nasıl cevap vereceksin?” gibi sorular yöneltilir.³⁹ Öğretmen drama içerisinde kendini ne kadar geride tutmak isterse istesin öğrencinin gözünde lider ve yönetici konumundadır.⁴⁰ Oyun sırasında öğretmen üç strateji kullanabilir;

³³ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 248.

³⁴ Lee C. Deighton, *a.g.m.* s. 563.

³⁵ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 248.

³⁶ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 248.

³⁷ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 91.

³⁸ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 109.

³⁹ Lee C. Deighton, *a.g.m.* s. 563.

⁴⁰ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 98.

1. Zaman zaman kendisi de katılarak dışarıdan yönlendirebilir.
2. Kendisi de katılarak içerden yönlendirir.
3. Kendisi hiç katılmadan dışardan yönlendirerek de drama oyununu düzenleyebilir.⁴¹

Çocukların duygularını ifade edebilmeleri için uygun ortam sağlanmalıdır. Öğretmenin davranışları bu noktada önemlidir. Çocukların duygularını ifade edebilmeleri onlardaki gerginliği azaltacaktır.⁴² Drama sırasında çocuğun kendisinden bir şeyler katmasına müsaade edilmeli yaratıcılığını kullanmasına imkân sağlanmalıdır. Anne, baba, öğretmen gibi otoriteleri canlandırmasına izin verilmelidir. Onları nasıl algıladığı bu sayede anlaşılabilir.⁴³ Drama sırasında bazen çocukların gürültü yapmalarına müsaade edilebileceği gibi, sessiz kalarak dikkati düşüncelere, duygulara ve bedene yoğunlaştırmak da çocukların öğrenmesi gereken becerilerdir. Ayrıca çocukların kullandığı dil ile alakalı düzeltmeler yapılmamalıdır. Bu sebeple çocuk o an katıldığı etkinliğe yabancılaşabilir. Aksanlar değiştirilmeye çalışılmamalıdır. Dramada zaman stresi olmamalıdır. İyi bir grup iklimi ve işbirliği sağlanmak isteniyorsa buna dikkat edilmelidir. Öğretmen aceleci davranmamalıdır.⁴⁴ Öğretmen dramanın belli bir bakış açısı ve düşünceyi sergilemekte başarılı olduğunu düşündüğünde dramaya son verebilir. Eğer öğrenciler tarafından olayın iyi anlaşılmadığını fark ederse tekrar oynanmasını isteyebilir. Bu ilk canlandırmada amaç basitçe karakterleri ve olayı kurgulamaktır. Daha sonraki canlandırmalarda olay incelenecek, analiz edilecek ve yeniden gözden geçirilecektir.⁴⁵

h. Tartışılması ve Değerlendirilmesi

Her drama etkinliğinin sonunda oynanan oyun ya da yapılan drama etkinliği tartışılmalıdır. Buradaki tartışma rollerin ne kadar iyi oynanıp oynanmadığından daha çok dersin hedefleriyle bağlantısı üzerinde olmalıdır. Olay önemli ise ve gerek oyuncular gerek seyirciler zihinsel ve duygusal olarak olayla bütünleşmişlerse zaten drama bitince tartışma kendiliğinden başlayacaktır. İlk etapta olayın farklı özetlemeleri ve oyuncuların davranışları üzerinde bir tartışma gelişir. Öğretmen “Falanca o davranışı sergilerken ne hissetmiş olabilir?” gibi sorular yönelterek dikkati dramadaki karakterler üzerine yoğunlaştırmalıdır. Daha sonra tartışma

⁴¹ Alev Önder, *İlköğretimde Eğitici Drama Temel İlkeler Uygulama Modelleri ve Örnekleri*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 49.

⁴² Alev Önder, *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*, Epsilon Yayınları, İstanbul 2000, s. 95.

⁴³ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 92.

⁴⁴ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 120-125.

⁴⁵ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 249.

alternatif davranış biçimleri üzerine kayacaktır.⁴⁶ Oyuncular burada tartışmaya katılabilecekleri gibi paneldeki uzmanlar gibi ayrı da kalabilirler.⁴⁷ Tartışma sonucu ortaya çıkan alternatifler paralelinde olay yeniden canlandırılır.

Tartışma sırasında öğretmen kendi fikrine uygun düşüncelere ilgi gösterme veya ödüllendirme yoluna gitmemelidir. Öğrenciler öğretmenin kendi düşüncelerini değerlendirdiğini hissettiklerinde hemen tepkisiz hale geleceklerdir. Ayrıca oyuncuların oyunu ve ifade edilen fikirlerin güzelliği-çirkinliği üzerine öğrencilerin yargılama yapmasına da izin verilmemelidir.⁴⁸

Dramada başarılı ya da başarısız taraf olmamalıdır, güzel oynadığı için kimse ödüllendirilmemelidir. Çocuklar dramada birbirlerini tanımayı, birbirlerini insan olarak görmeyi öğrenmelidirler. Dramanın yarışma şeklinde bir yapısı olmamalıdır.⁴⁹

Tartışmanın oyun oynanmadan önce gerçekleştirildiği durumlar da olabilir. Meselâ, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde bir konu işlenirken problem, herhangi bir şekilde ortaya konulup gruplarda ve gerekiyorsa bütün sınıfta tartışıldıktan sonra oyunun oynanmasına geçilebilir. Gruplar paralel çalışma tekniği ile bir problem üzerinde tartışırken aynı zamanda oyunun nasıl oynanacağı, kimlerin rol alacağı ve nasıl sonuçlanacağına kendileri karar verebilirler, en sonunda bunları sınıfla paylaşabilirler. Böylece ortaya konulan durumla ilgili farklı çözüm yolları bulunmuş olacaktır. Fakat yine de sonuçta genel bir tartışmayla ortaya çıkan durumun netleşmesi, öğrenciler tarafından hedef davranışlara ulaşılması sağlanabilir. Gerekirse oynanan oyun hem roller değiştirilerek hem de seyri ve sonucu değişecek şekilde tekrar oynanır.

1. Tekrar Sahneleme

Öğrencilerin farklı açılardan konuyu değerlendirebilmelerini sağlamak açısından oyun defalarca tekrar canlandırılabilir. Konuyu farklı şekillerde geliştirerek sonuçların farklı olması sağlanabilir. Oyunda farklı alternatifler denedikçe öğrenciler nasıl sonuçlar ortaya çıkabileceğini göreceklerdir.⁵⁰ Bu şekilde çözümün farklı alternatifleri bulunduğu anlaşılacak veya olumlu ya da olumsuz sonuçlara bizi hangi davranışların taşıyabileceği hususunda fikir geliştirilmesine yardımcı olunacaktır.

⁴⁶ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 249.

⁴⁷ Lee C. Deighton, *a.g.m.*, s. 564.

⁴⁸ Lee C. Deighton, *a.g.m.*, s. 564-565.

⁴⁹ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 125.

⁵⁰ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 250.

i. Tekrar Tartışılma ve Değerlendirilme

Öğrenciler bir sonuca ulaşmışlardır. Öğretmen bu sonucun acaba gerçekten yaşanıp yaşanamayacağını sorar.⁵¹ Bu şekilde sergilenen drama ile hayat pratiği arasında irtibat kurulur. Bir sonraki basamakta bu irtibat daha müşahhas olarak ortaya koyulacaktır.

j. Tecrübelerin Paylaşılması ve Genellemeler Yapılması

Öğrencilerin durumu insan ilişkileri noktasında genelleyebilmeleri hemen gerçekleşmez. Zaman içinde tecrübe kazandıkça öğrenciler de genellemeler yapmaya alışacaklardır. Asıl amaç, çocukların tecrübeleriyle olayın ilişkilendirilmesidir. Kendilerinin veya bir yakınlarının benzer bir tecrübe yaşayıp yaşamadıkları sorulur. Ve öğrenciler tarafından kabul gören genellemelere ulaşılır.⁵² Eğitici drama etkinliği bu şekilde sonlandırılır.

Örnek Uygulamalar

Eğitici drama çeşitleri ve temel uygulama esaslarını kapsayan genel bir girişten sonra bu bölümde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde kullanılabilecek uygulama örneklerine yer verilecektir. Örnekler sınıf seviyeleri ve müfredat konularına göre oluşturulmuştur.

Uygulama 1

IV. Sınıf, Ünite II. Temiz Olmalıyım

Etkinlik adı: Temiz Deniz.

Kazanımlar: Çevrenin öneminin kavranması, çevrenin korunması.

Hazırlık ve giriş: Öğretmen sınıftaki öğrencilere sorduğu sorularla, onların dikkatini çevredeki kirliliğe çekebilir. Çevrenin korunmasının ülkemiz açısından ve insanlık için niçin önemli olduğu üzerinde tartışılır.

Etkinlik süreci: Öğretmen, gruptaki çocuklardan dördünün ellerine mavi renkli büyük bir kumaşın (çarşaf gibi) uçlarını verir. Bu çocuklar

⁵¹ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 250.

⁵² Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 251.

kumaş parçasını deniz gibi sallayacaklar ve denizi canlandıracaklardır. Diğer çocuklardan bir grup (6-7 çocuk) denizin içindeki canlılardan birinin rolünü üstlenecektir (deniz yıldızı, yosun, yunus balığı, yılan balığı, ahtapot gibi) ve hareketleri ile o canlıyı sembolize edeceklerdir. Bu sırada denizin kenarına gelen bazı insanlar (2-3 çocuk), denize şu nesnelere birer birer atarlar, muz kabuğu, gazoz şişesi, konserve kutusu, karpuz kabuğu... Söz konusu nesnelere her biri bir çocuk tarafından serbestçe canlandırılır. Nesnelere denize atıldıkça denizdeki canlılar rahatsız olurlar, soluk alamazlar, tüm deniz canlıları şikayet etmeye ve protesto sesleri çıkarmaya başlar. Deniz kenarına gelen bir öğretmen (çocuklardan biri) ve öğrencileri (diğer çocuklar) denizdeki kirliliği fark ederler ve paçalarını sıvayıp denize girerek çöpleri birer birer kenara alıp denizi temizlerler. Bunun üzerine denizdeki canlılar mutlu olup şarkılar söylemeye başlarlar.

Tartışma düzeyleri ve soruları:

Zihinde canlandırma: Çocuklar kirlenen denizdeki canlıların soluk almaya çalışmalarını ve çalışmanın diğer aşamalarını zihinlerinde yeniden oluştururlar.

Tanımsal düzey: Çocuklara oyun sırasında gelişen olaylar ve akış sırası sorulabilir.

Duygusal düzey: Denizin kirlenmesi ve canlıların şikayet etmeye başlamasının çocuklarda yarattığı duygular sorulur. Denizin temizlenmesinin hem kendilerinde hem de deniz canlılarında ne gibi duygular uyardığı da sorulabilir.

Bilişsel düzey: Bu düzeyde çocuklara, denizin ve denizdeki canlıların her birinin yararları ve kendilerine özgü yanlarının neler olduğu sorulabilir.

Yaşantısal düzey: Gerçek yaşantılarında yaşadıkları ya da şahit oldukları, denizin kirlenmesi, kirletilmesi ve temizlenmesi ile ilgili olayları paylaşımları öğrencilerden istenir.

Geliştirme düzeyi: Öğrenciler, denizin tamamen çöplerle dolması durumunda nasıl bir hal alacağını tahmin etmeye çalışırlar. Denizin temizlenmesi için yollar önermeleri çocuklardan istenir.

Destekleyici / tamamlayıcı etkinlikler:

Tartışma düzeylerinden sonra öğrencilere, diğer bazı öğretim teknikleri ile çalışmalar önerilir. Örneğin; resim, heykel, kolaj, şarkı, kompozisyon, şiir ve çalışma uygulanması gibi.

Kompozisyon konuları:

1. Kirlenen denizde yaşayan bir canlı olduğunu düşün ve duygularını düşüncelerini yaz.
2. Temizlenmiş denizde yaşayan bir canlı olarak duygu ve düşüncelerini yaz.
3. Denizi kendi istemleri dışında kirleten nesnelere (karpuz kabuğu, plastik su şişesi gibi.) biri olarak duygu ve düşüncelerini yaz.

Resim ya da kolaj çalışması:

Çalışmaya katılan çocuklar, kirli ve temiz denizin görüntüsünü grup resmi ya da grup kolajı olarak yaparlar.

Çalışma Sayfası:

Denizdeki canlıların resmedildiği bir sayfada, denizde bulunması uygun görülmeyen nesnelere çizilmiştir. Temiz bir denizde bulunması uygun olmayanlar seçilir ve boyanır.

Etkinlik değerlendirilmesi: Yapılan etkinliğin öğretmen ve öğrenci açısından değerlendirilmesidir.⁵³

Uygulama 2

IV. Sınıf, Ünite V. Yaratıcı ve Yattıklarını Severim

Etkinlik adı: Kelebeklerin Dünyası.

Kazanımlar: Kelebeklerin yaşamını öğrenme ve bedeniyle canlandırma, kelebekleri fotoğraflarından inceleyerek kanatlarındaki renk, doku, ritim ilişkisinin farkına varma, kelebek ve yaratıcı arasındaki ilişkiyi sezme, kelebek motifini hayatının bir yerine estetik bir öge olarak yerleştirme.

¹ Alev Önder, *İlköğretimde Eğitici Drama Temel İlkeler Uygulama Modelleri ve Örnekleri*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 183, 184.

Hazırlık: Öğretmen çocuklara bir hafta öncesinden kelebekler hakkında araştırma yapmalarını, bulabilirlerse kelebek resimleri getirmelerini söyler.

Etkinlik süreci: Öğretmen kendinin ve öğrencilerin getirdiği kelebek fotoğraflarını duvara ya da panoya belirli aralıklarla asar. “Biraz sonra kelebek fotoğraf sergisini gezeceğiz.” der. Ve öğrencileri grup grup sergiyi görmeleri için çağırır. Öğrenciler seyrederken, öğretmen kelebeklerin kanatlarının üzerindeki renklere ve dokulara dikkat çekerek iyice bakmalarını söyler. Öğrenciler kelebeklerin kanatlarının üzerindeki dokunun uyum içinde tekrarlandığını (ritm) ve renk geçişlerinin olağanüstü güzel olduğunun farkına varırlar. Bu farklı desenleri bu mükemmellikte yaradan yaratıcının üstünlüğüne öğretmen dikkat çeker.

Öğretmen öğrencilerle kelebekler hakkında sohbet eder. İlk olarak öğrencilerin bilgilerini alır. Daha sonra “kelebeklerin uçan böcekler olduğu, renkli güzel kanatlarının bulunduğu, yüzlerce kilometre uçabildikleri, geceleri ağaçlarda dinlendiklerini, sürü halinde de uçabildiklerini, ayaklarından tat aldıklarını, havaların sıcak olduğu yaz aylarında ortaya çıktıklarını.” Öğretmen öğrencilere anlatır. Daha sonra kelebekleri canlandırmaya geçerler.

Öğretmen; “Şimdi de hepimiz yavaş yavaş oturalım. Küçülelim, küçülelim, kendimiz kelebek yumurtası içinde hissedelim. Üf sıkıldık, dışarı çıkmak istiyoruz. Hah bir yer bulduk, çıkmak üzereyiz. Aaaa tırtıl olarak çıktık ama o da ne? Çevremiz bir koza ile kaplı. Biraz daha uğraşsak bu kozadan da çıkarız...” şeklinde öğretmen öğrencilerle dramayı sürdürür.

Sonunda kollarını kanat gibi kullanarak uçmaya başlarlar. Öğretmen, “Birbirine çarpmadan uçan bu güzel kelebekler bakalım ellerimi çırptığımda nereye, hangi eşyaların üzerine konacaklar?” der. Kelebekler bir süre daha uçtuktan sonra öğretmen ellerini çırpar ve “Don!” der. Öğretmen kelebek olarak donan öğrencilerin yanına gelerek nereye konduğunu sorar. Gelen cevaplar, “Ayakkabıda!”, “Fiyonkta!”, “Saçtaki tokada!”, “Şapkadaki süs!”, “Çantadaki süs!”, “Gömlekteki papyonda!”, “Bluzda!”, “Topta!”, “Vazoda!”, “Çiçekte!” gibi yanıtlar alır.

Daha sonra öğretmen öğrencilerin masalarına oturmalarını ister. “Dramadaki kelebeklerin hangi eşya üzerinde olmasını istiyorsanız resimleyin ya da renkli kağıtlardan keserek yapıştırarak bir eşya üzerine yansı-

tın." der. Öğrenciler resim ya da resim üzerine yapıştırma çalışması yaparken öğretmen isterseniz resmin üzerine veya altına renkli kalemlerle yazılar yazıp afiş haline getirebilirsiniz der. Bazıları sadece resimlerken bazıları da resme uygun yazılar yazarlar. Mesela, "Kelebek kadar mutluyum!", "Kelebek kadar özgürüm!", "Kelebek tokaları ile saçlarınız çiçek açsın!", "Kelebekli etekler uçursun sizi!".

Masadan kalkan öğrenciler, çalışmalarını ellerine alarak, başına koyarak, vücudunun her hangi bir yerine yerleştirerek hem yaptıkları resimlerini hem de duygularını sözle ve bedenleri ile ifade ederler.⁵⁴

Uygulama 3

IV. Sınıf, Ünite VI: Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım:

Etkinlik adı: Dertliye çare bul.

Kazanımlar: Grupla iş birliği içinde çalışma. Aldığı sorumluluğu yerine getirme. Sorun çözüme becerisi kazanma.

Hazırlık ve giriş: Öğretmen sınıftaki öğrencilerle insanların yaşadıkları güçlükler ve felaketler üzerine sorular sorarak sohbet ortamı oluşturur. Örneğin; "Sizce bir insanın başına gelebilecek en olumsuz, kötü durum nedir? Felaket nedir? Bildiğiniz felaketlere örnek verebilir misiniz?" gibi.

Etkinlik süreci: Öğretmen gruptaki çocuklara bir felaket yaşamış olan insanın ağzından bir mektup okur. Mektup önceden öğretmen tarafından hazırlanmıştır. Mektupta bu felaketin boyutları ve yaşayan insanlar üzerindeki yıkıcı etkilerinden söz edilmektedir.⁵⁵ Mektubun okunması bittikten sonra öğrencilere, bu insanın güçlüklerinin ve çektiği acıların hafiflemesi için ona bazı tavsiyelerde bulunmaları istenir. Sınıftaki öğrenciler ya bireysel olarak ya da gruplara ayrılıp gruplar halinde felakete uğrayan insan için geliştirdikleri önerileri bir kağıda yazarlar. Yazma işlemi tamamlandıktan sonra her çocuk ya da grup önerilerini tüm sınıfla yüksek sesle okuyarak paylaşır. Kendisine önerilerde bulunulan felaketzede bu öneriler karşısındaki düşünce ve duygularını dile getirir.

⁵⁴ Safire Aksarı, *İlköğretimde Günlük Ders Planlarında Yöntem Olarak Drama Önerileri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2005, s. 15-17'den uyarlanmıştır.

⁵⁵ Burada Mehmet Akif Ersoy'un "Geçenler varsa İslam'ın şu çiğnenmiş diyarından..." şeklinde başlayan şiiri okunabilir. Burada bir savaşın yansımaları dile getirilmektedir.

Örnek felaket durumları:

1. Deprem
2. Savaş
3. Yoksulluk
4. İşsizlik
5. Boşanma
6. Trafik kazası
7. Gemi kazası
8. Başarısızlık

Tartışma soruları:

1. Çocuklar insanların yaşadıkları felaketleri zihinlerinde canlandırırır.
2. Çocuklara çalışmanın dayandığı mektupla ilgili sorular sorulur. Felaketin nasıl bir felaket olduğu ve felaketi yaşayanın neler anlattığı, nelerden olumsuz etkilendiği sorulur.
3. Oyuna katılan çocuklara, felaketi yaşayan insanın neler hissettiği sorulur. Ayrıca, mektup okunurken hissettikleri duyguları tanımlamaları istenir. Felakete uğrayan kişinin duygularını tahmin etmeye çalışırlar.
4. Çocuklara felaket yaşayan insanın durumu ile ilgili ayrıntılar sorulabilir. Ayrıca o felakete yol açan nedenler ve o tip felaketlerin önlenmesi için neler yapılması gerektiği tartışılır.
5. Felaket ya da güçlüğe sebep olan hayat şartları hakkında çocukların akıllarına çağrışım yolu ile gelen yaşanmış olayları grupta paylaşmaları istenir.
6. Başka hangi felaketlerin insanları güç durumda bıraktığı gruba sorulur. Gruplara ayrılan çocuklar, farklı felaket durumlarını açıklayıcı yazılar hazırlarlar.

Destekleyici/tamamlayıcı etkinlikler:

Tartışmadan sonra öğrencilere diğer bazı öğrenim etkinlikleri ile çalışmalar önerilir. Örneğin, resim, heykel, kolaj, şarkı, kompozisyon, şiir ve çalışma uygulanması gibi.

Kompozisyon konuları:

Etkinliğin sonunda aşağıdaki kompozisyon konuları öğrencilere sunulur;

1. Yaşandığına şahit olduğunuz bir felaketi anlatın.
2. Felaket yaşayan bir kişiye önerilerde bulunun.
3. Felaket ve dayanışma konusunda bir yazı yazın.⁵⁶

Uygulama 4

V. Sınıf, Ünite II. Dua Ediyorum

Etkinlik adı: Dilek kutusu.

Kazanımlar: Hayal kurma, Yaratıcı olma, isteklerini sözle ifade edebilme, hayallerini oyunlaştırabilme.

Etkinlik süreci: Öğretmen öğrencilere küçük birer kağıt parçasına gerçekleşmesini istedikleri bir hayallerini tek cümle ile yazmalarını ister. Öğretmen kutunun içinden rastgele bir dileği çekeceğini tahtaya kalkacak iki öğrencinin bu isteği ya pandomim ya da sesli olarak canlandıracağını ifade eder. Sınıftaki tüm öğrencilerin bu şekilde dramaya katılacağını anımsatır. Bu şekilde oynanan oyunun dilek sahibine armağan edileceğini açıklar.

Çekilen dilekler sınıfın duymayacağı şekilde okunur. Çünkü oyundaki mesajı seyredenlerin bulması ve oyunun sonunda dilek sahibinin “bu benim dileğimdi...” demesi beklenir.⁵⁷

Uygulama 5

VI. Sınıf, Ünite II. Paylaşalım, Yardımlaşalım: Zekât ve Sadaka

Etkinlik adı: Paylaşmanın tadı.

Kazanımlar: paylaşmanın ve dayanışmanın gerekliliğini kavrama, empati kurma, zekat ve sadakanın ne olduğunu öğrenme.

⁵⁶ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 177, 178.

⁵⁷ Safire Aksarı, *a.g.e.*, s. 36, 37'den uyarlanmıştır.

Hazırlık ve giriş: Öğretmen öğrenci sayısı kadar çikolata (veya onların hoşuna gidecek ambalajlı bir yiyecek maddesi) ile sınıfa girer. Kendisi öğrencilere eşit olmayacak şekilde kimine bir tane kimine iki kimine üç tane olarak çikolataları dağıtır. Çikolataları yemeye hep birlikte başlanacağını herkesin beklemesi gerektiğini ifade eder. Öyle ki bazı öğrenciler fazla almış olduğundan sonda kalan öğrencilere çikolata kalmaz. Öğretmen de sanki çikolata yetmemiş gibi davranarak bir süre öğrencilerin bu durumu hissetmelerini sağlar. Sınıf biraz karışır.

Etkinlik süreci: öğretmen öğrencileri yatıştırarak, hayatta bazı insanların zengin bazılarının fakir olduğunu, Allah Teala'nın ihtiyaç sahibi olanların ortada kalmaması için zekatı farz kıldığını sadaka vermenin de dinimizde övülen bir davranış olduğunu ifade ederek. Fazla çikolatası olanların olmayanlara vermesini ister. Herkes bir çikolata alıncaya kadar paylaşım sürer. Ve hep birlikte çikolatalar yenir.

Tartışma soruları:

İlk paylaşımda çikolata alan ve alamayan çocuklara neler hissettikleri sorulur.

İkinci paylaşımdan sonra hissettikleri sorulur.

Destekleyici etkinlik:

Paylaşımın ve zekâtın önemine ilişkin bir kompozisyon yazılması istenir.

Uygulama 6

VI. Sınıf, Ünite III. Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz

Etkinlik adı: İstiklal mücadelesi.

Kazanımlar: Dinleme alışkanlığı, zihinde canlandırabilme, duygularını sözlü ve resim olarak ifade edebilme.

Hazırlık ve giriş: Öğretmen elinde teyp ile sınıfa girer ve onlara bir şiir dinleteceğini söyler. İstiklal Marşı sınıfça dinlenir. Şiir bittikten sonra bu şiirin yazarı ve şiirin yazıldığı dönem ile alakalı öğrencilerle sohbet

edilir. Bu arada kurtuluş savaşı ve burada yaşanmış olaylardan kesitler çocuklara aktarılır.

Etkinlik süreci: daha sonra şiir çocuklara tekrar dinletilir fakat bu sefer gözlerini kapatıp kurtuluş savaşında halkın yaşadığı sıkıntıyı hissetmeleri ve şiirde anlatılanları zihinlerinde canlandırmaları istenir.

Tartışma Soruları:

1. Çocuklara şiiri dinlerken ne hissettikleri sorulur.
2. Şiir içinde kendilerini en çok etkileyen mısranın hangisi olduğu sorulur.

Destekleyici Etkinlikler:

Şiir sonunda duygularını veya kendilerini en çok etkileyen bölümün resmini yapmaları istenir. Kompozisyon yazmak da bu noktada kullanışlı olabilir.

Uygulama 7

VI. Sınıf, Ünite V. Dostluk ve Kardeşlik

Etkinlik adı: Yazılı kağıdı.

Kazanımlar: Öfkesini denetleme, önyargısız olma, şiddetten kaçınma, yorum yapma, özeleştirme yapma, barışçıl olma, empati kurma, öne-ride bulunma.

Hazırlık ve giriş: Bu örnek sınıflarda genellikle karşılaşılabilecek raslantısal bir olaydır. Benzer bir durum yaşandığında uygulanabilir.

Etkinlik süreci: Öğretmen sınıfa girdiğinde yan yana oturan iki kız öğrencinin ağlamış olduklarını fark eder. “Ne oldu? İkiniz de ağlamışsınız, bir şey mi oldu?” diye sorar. Hemen sınıftaki diğer öğrenciler sorunu anlatmaya başlarlar. Öğretmen: “İsterseniz olayı kendileri anlatsın! İlk kim başlattı? Neler oldu ve nasıl sonuçlandı?” diye ağlayan öğrencilere söz verir.

Ezgi, “Teneffüs zili çaldığında yanlıklarımızı görelim diye sınıf öğretmenimiz yazılılarımızı dağıttı. Ben, kendi kağıdına baktıktan sonra önde oturan arkadaşım Neriman’a “Kağıdına bakabilir miyim?” dedim. O

sırada Elif, Neriman'ın kulağına eğilerek bir şeyler fısıldadı. Neriman da "hayır, bakamazsın!" dedi. Ben de çok sinirlendim. Elif'e vurmaya başladım. O kaçtı, ben kovaladım. Sonra o da bana vurdu. İkimiz de ağladık, küstük."

Öğretmen, "Üçünüzle bu olayı tekrar birlikte yaşayalım. Üçünüz de yazılı kâğıtlarınızı çıkarın gözden geçirin" der. Öğrenciler olayı tekrar canlandırırlar. Öğretmen Elif'in Neriman'ın kulağına eğilerek bir şeyler fısıldadığı ana geldiklerinde oyunu durdurur. Sınıfa Elif, Neriman'ın kulağına neler fısıldamış olabilir? Neriman neden "Hayır bakamazsın" demiş olabilir? Neriman kağıdı göstermediğinde Ezgi neler hissetmiş olabilir? şeklinde sorular sorar. Alınan cevaplardan sonra öğretmen olayın tekrar canlandırılmasını ister, bu sefer öğretmen, "Ezgi, Neriman'a "kâğıdına bakabilir miyim?" diye sorduğunda Elif hiç karışmasın. Neriman da kâğıdını Ezgi'ye uzatsın, birbirlerinin kâğıtlarına baksınlar, yanlışları üzerinde konuşsunlar bakalım neler olacak" der. Bu şekilde olay canlandırılır.

Öğretmen, "şimdi kavga etmediler, birbirlerine öfkelenmediler, kırılmadılar üzülmедiler." der. Ezgi, Neriman ve Elif'e neler hissettiklerini sorar. Daha sonra sınıfa arkadaşlarınız kavga ederken neler yapmalıydınız? diye sorar ve alınan cevaplarla sınıfta barış ortamı sağlanmış olur.⁵⁸

Uygulama 8

VII. Sınıf, Ünite VI. Ailemiz

Etkinlik adı: Ailede Yaşam

Kazanımlar: Grupla iş birliği içinde çalışma beden yolu ile ifade etme. Bedenini düzgün ve dengeli olarak hareket ettirebilme.

Hazırlık ve giriş: Bu çalışma öncesinde çocuklarla ailenin işlevleri konusunda bir tartışma yapılabilir. Ailenin insan için niçin yararlı olduğu örnekler verilerek tanımlanmaya çalışılır. Bu arada ailedeki üyelerin farklı rollerinin neler olduğu ve aile içindeki iş birliğinin önemi çocuklar tarafından bulunmaya çalışılır.

---

⁵⁸ Safire Aksarı, *a.g.e.*, s. 7-9.

Etkinlik süreci: sınıftaki öğrenciler arasından 4-5 kişilik iki grup oluşturulur. Gruplardan biri günümüzdeki bir ailede yaşamı canlandırmak üzere hazırlık yapar. Diğer grup ise çok eskiden, örneğin taş devrindeki bir ailede yaşamı canlandıracaktır. Her iki grup kendi içlerinde çalışarak farklı tarihsel zamanlarda aile içindeki gündelik ilişkileri drama oyunu haline getirmeye çalışırlar. Öğretmen her iki grubun serbestçe çalışmalarına olanak tanır. Ancak gruplardaki çalışmalarını izleyerek gerektiğinde yardımcı olur. Her iki dönemde aile içinde geçen olaylar için farklı örnek durumlar ve roller aşağıda sunulmuştur.

Günümüzdeki aile:

1. Anne baba, iki kardeş ve anneye yaz tatili planı yapmaktadırlar.
2. Anne, baba, iki kardeş, çocuklar için alınacak bilgisayar için tartışmaktadırlar.
3. Anne, baba ve iki kardeş kardeşlerden birinin başlayacağı okulu kararlaştırmak üzere görüşmektedirler.
4. Anne, baba, bir çocuk ve babaanne çocuğun kendi odasında uyuması konusunu tartışmaktadırlar.

Taş devrindeki aile:

1. Anne, baba ve iki kardeş bir yaban öküzü avı için plan yapmaktadırlar.
2. Anne, baba ve iki kardeş, çocuklar için dikilecek kışlık giyecekler için kürk (ayı, kaplan, fok vb.) seçilmesi konusunu görüşmektedirler.
3. Anne, baba, bir kardeş ve anneye başka bir mağaraya taşınmak konusunda görüşmektedirler.
4. Anne, baba ve iki kardeş mağaradaki ateşin sönmemesi için ne yapılması gerektiği konusunu tartışmaktadırlar.

Tartışma soruları:

1. Çocuklara oluşturdukları farklı aile ortamlarını zihinlerinde canlandırmaları için yönerge verilir.
2. Oyunun nasıl oynandığı birkaç çocuk tarafından anlatılır. Ayrıca oyun sırasında hangi durumların ve rollerin canlandırıldığı çocuklar tarafından hatırlanmaya çalışılır.

3. Canlandırdıkları rollere ilişkin olarak çocukların yaşadıkları duygular kendilerine sorulur. Hangi durumlarda ne gibi duygular hissettikleri çocuklara sorulur. Özellikle farklı dönemdeki ailede üstlenilen rollere ilişkin olarak duygular ele alınır.

4. Oyunda canlandırılan durumlara yönelik bilgileri ortaya çıkaracak sorular sorulur. Örneğin oynanan rolün geçtiği döneme ilişkin zorlukları, özellikleri, sorumlulukları anlaşılmaya çalışılır. Her iki dönemdeki ailede yaşamın birbirine benzeyen ve birbirinden farklı olan yönleri üzerinde durulur. Ve bunun nedenleri incelenmeye çalışılır.

5. Öğrenciler farklı aile ortamı ve durumlarda canlandırdıkları roller ile gerçekte kendi aile ortamları arasında yaşadıkları durumlar arasında ilişki kurmaları için paylaşımda bulunmaya davet edilir. Örneğin eve bilgisayar alınması durumunda kendi ailelerinde yaşananlar konusunda konuşmaları sağlanabilir.

6. Drama oyunu sırasında yaratılan durumlar ve roller dışında başka hangi durum ve rollerin söz konusu olabileceği konusunda çocuklara soru sorulabilir. Ayrıca taş devrinden bir ailenin üyeleri günümüzde yaşasalardı, ne gibi zorluklar yaşayabilirlerdi? Diye de sorulabilir. Benzer biçimde günümüz ailesinden bireylerin taş devrinde yaşamaları durumunda ne gibi güçlükler yaşayabilecekleri konusunda bir tartışma yapılabilir.

7. Drama oyunu ve tartışma sorularından sonra çocuklarla diğer bazı öğretim yöntemleri ile çalışmalar yapılabilir. Bunlar arasında kompozisyon yazma özellikle bu oyun için oldukça geniş olanaklar sağlayabilir. Kompozisyon konuları; "günümüz ailesinde bir babanın günlük defterine yaşadığı bir gün için yazdıkları.", "Günümüz ailesinde yaşayan bir annenin ya da çocuğun günlüğünde yazılı olanlar.", "Taş devrinde yaşayan bir ailenin üyelerinden birinin (anne, baba veya çocuk) günlüğünden bölümler.

8. Çalışılan aile ortamları ve roller konusunda resim çalışması yapılabilir. Plastik hamur ya da kil kullanılarak farklı durumlar canlandırılabilir. Sınıftaki öğrencilerden iki grup oluşturularak, iki farklı dönemde aile olarak yaşamının avantajları ya da dezavantajları konusunda münazara yaptırılabilir.⁵⁹

---

⁵⁹ Alev Önder, *a.g.e.*, s.160-162.

Uygulama 9

VII. Sınıf, Ünite VII. Dinleri Tanıyalım

Etkinlik adı: Arkadaşım Kim?

Kazanımlar: Sözel olarak tanımlayabilme, sözel sunum yapabilme, farklı özellikleri ayırt edebilme.

Hazırlık ve giriş: Öğrencilerle dünyadaki farklı dinler ve bu dinlere mensup insanlar üzerine bir tartışma başlatılır. Değişik dinlere mensup insanların farklı özellikleri belirlenmeye çalışılır.

Etkinlik süreci: Drama oyununa başlandığında gruptaki çocuklar ikişer ikişer küçük gruplara ayrılır. Her grup bir din ve o dine mensup insanlar hakkında bilgi toplamaya çalışır. Öğretmenin sınıfa, dinler ve o dine mensup insanlar ibadet yerleri ile alakalı bol yazılı ve resimli malzeme getirmesi öğrencilerin canlandırma yapmalarını kolaylaştıracaktır. Daha sonra her grup çalışacağı dini belirleyerek incelemeye başlar.

Aşağıda bazı dinler sıralanmıştır;

1. Yahudilik
2. Hristiyanlık
3. İslâm
4. Hinduizm ve Budizm

Her gruptaki çocuklardan biri ilgili din mensubu olarak hazırlanır. Çeşitli giysi ve makyaj malzemelerinde faydalanılabilir. Daha sonra grup ortaya çıkar ve gruptaki çocuklardan biri anlatıcı diğeri de o dine mensup bir din adamı olarak rol üstlenirler. Anlatıcı dinin ve din adamının özelliklerini söze döker. Anlatıcı anlatırken din adamı rolündeki çocuk da hareketleri ile din adamı gibi davranır. Diğer öğrenciler tanıtılan din ve din adamını tahmin etmeye çalışırlar.

Tartışma düzeyleri ve soruları:

Zihinde canlandırma: Çocuklar, drama oyunu sırasında canlandırılan din ve din adamlarını zihinlerinde oluşturmaya yönlendirilirler.

Tanımsal düzey: Çocuklara oyunun nasıl oynandığı sorulur ve baştan sona nasıl yaptıklarını (gruplara ayrılma, din seçme, dinle ilgili bilgi toplama, ilgili din adamını uygun malzeme ile canlandırma) anlatmaları istenir.

Duygusal düzey: Çocuklar rolüne girdikleri ve tanıttıkları dinler ve din adamları hakkında duygusal durumlarını sınıfla paylaşırlar. Diğer dinler hakkında hissettikleri ve onlara karşı nasıl bir tutum takınmaları gerektiği konusunda düşüncelerini dile getirirler.

Bilişsel düzey: Bu düzeyde çocuklara, drama oyunu sırasında çalışılan dinler hakkında sorular sorularak o din hakkındaki bilgileri hatırlatılmaya çalışılır. Bilgilerinin kısıtlı olduğu görülürse, bilgileri nereden sağlayabilecekleri konusunda ip uçları verilebilir.

Yaşantısal düzey: Öğrencilerin ilgili dinler ve mensupları ile birlikte yaşadıkları olaylar varsa o olaylar üzerinde durulabilir.

Geliştirme düzeyi: Öğrenciler başka hangi dinleri konu edinebileceklerini düşünürler daha sonra her grup farklı dinler ile alakalı bilgiler toplayıp diğer öğrencilerle paylaşırlar.

Destekleyici / tamamlayıcı etkinlikler:

Öğrenciler, diğer bazı öğretim etkinlikleri ile çalışmalar yaparak etkinliği tamamlarlar. Örneğin; resim, heykel, kolaj, şarkı, kompozisyon, şiir ve çalışma uygulanması gibi.

Kompozisyon konuları:

1. İlgili dinin özelliklerini anlatan bir kompozisyon yazma.
2. İlgili din mensupları ve din adamlarının en önemli özellikleri hakkında tanıtıcı yazı yazma.

Etkinlik değerlendirme:

Yapılan etkinliğin öğretmen ve öğrenci açısından değerlendirilmesidir. Bu çalışmayla ilgili olarak öğretmen tüm grubun performansını genel olarak değerlendirir ve övücü sözler söyler.

Öğretmen açısından: kazanımların edinilmesi yönünden drama etkinliği değerlendirilir.

Öğrenci açısından: bu dramadan ne kazandıkları konusunda öğrenciler kendilerini değerlendirirler. Özellikle hangi dinler ve mensupları ile ilgili bilgi kazandıklarını ifade ederler.⁶⁰

Sonuç

Eğitici drama pek çok konuda olduğu gibi Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri'nde de etkili olabilecek bir eğitim öğretim metodudur. Bu makalede verilmiş örnekler özellikle öğretmenler için faydalı olacaktır. Bu alanda yeni çalışmaların yapılması ve yeni örnek uygulamaların üretilmesi gereklidir.

Kaynaklar:

Aksarı, Safire, *İlköğretimde Günlük Ders Planlarında Yöntem Olarak Drama Önerileri*, Nobel yayın Dağıtım, Ankara 2005.

Aral, Neriman ve diğerleri, *Eğitimde Drama*, Ya-pa Yayın Pazarlama, İstanbul 2000.

Deighton, Lee C., "Role Playing in The Classroom", *Encyclopedia of Education*, , The Macmillan Company & Free Press, America 1971, c. 7.

Joyce, Bruce; Weil, Marsha, *Models of Teaching*, Prentice Hall Inc. , Eaglewood Cliffs New Jersey 1986.

Kandır, Adalet, "Pantomim", *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, Kök Yayınları, Ankara 2003.

McCastlin, Nellie, *Creative Drama in The Classroom and Beyond*, Allyn & Bacon, New York 1990.

McCastlin, Nellie, *Creative Drama in Primary Grades*, Longman Inc., New York 2000.

Moreno, J.L., *Sosyometrinin temelleri*, çevr.N. Şazi Kösemihal, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1963.

Morgül, Mahiye, *Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba*, Kök Yayınları, Ankara 2003.

---

⁶⁰ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 189-191'de yer alan drama örneğinden esinlenilerek hazırlanmıştır.

Okvuran, Ayşe, "Drama Öğretmeninin Yeterlilikleri", *Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Dergisi*, c. 36, S. 1-2, Ankara 2003.

Önder, Alev, *Yaşayarak Öğrenme için Eğitici Drama*, Epsilon Yayınları, İstanbul 2000.

Önder, Alev, *İlköğretimde Eğitici Drama; Temel İlkeler, Uygulama Modelleri ve Örnekleri*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2006.

Sevilen, Muhittin, *Karağöz*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.

Şahin, Fatma Tezel, "Doğaçlama ve Rol Oynama", *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, Kök Yayınları, Ankara 2003.

Way, Brian, *Development Through Drama*, Humanities Press, Atlantic Highlands N. J. , America 1973.

Ward, Winfred, *Playmaking with Children From Kindergarten to High School*, Appleton Century Crofts Inc. , New York 1947.

***

Abstract:

Applications of Educational Drama Can Be Used in Religious Classes

In order to obtain a lasting and tasteful education in religious classes, one of the education methods can be used is educational drama. In this paper, some applications are formed for primary education curriculum.

Key Words: Educational drama, education, religious education, method, applications.

